

**Praktijkrapport
versterking van een
intersectorale praktijk in het
omgaan met
maatschappelijke noodzaak**

sept 2008 – sept 2009

<i>inleiding: tweede praktijkrapportage m.b.t. maatschappelijke noodzaak</i>	3
1. inventarisatie regionale acties m.b.t. de richtlijn maatschappelijke noodzaak en m.b.t. de signaallijst verontrustende opvoedingssituaties	5
1.1 Sjabloon inventarisatie regionale acties richtlijn maatschappelijke noodzaak	5
1.2 Ingepulde sjablonen acties richtlijn MN	6
Zie bijlage 01 tot 06.	6
1.3. Sjabloon inventarisatie regionale acties signaallijst	7
1.4. Ingepulde sjablonen inventarisatie regionale acties signaallijst	7
2. interregionale vergelijking ondernomen acties richtlijn maatschappelijke noodzaak	8
2.1 Algemene vaststellingen	8
2.2 Nood aan explicitering van sectorale rollen, procedures en afspraken	8
2.3 Maatschappelijke noodzaak is meer dan verontrustende opvoedingssituaties	9
2.4 De hulpprogramma's crisisjeugdhulp en de parketten	9
2.4.1 Conclusies interregionale vergelijking	9
2.4.2 Naar een convergente samenwerking over de regio's heen	10
3. interregionale vergelijking ondernomen acties en evaluatie signaallijst	12
3.1 Situering signaallijst verontrustende opvoedingssituaties	12
3.2 Ondernomen acties	12
3.3 Evaluatie Signaallijst	12
3.3.1 Inhoudelijke reacties op de signaallijst	13
3.3.2 Technische aanbevelingen m.b.t. de signaallijst	14
4. Beslissingen van het Managementcomité.	14
4.1 Explicitering van sectorale rollen, procedures en afspraken	14
4.2 De signaallijst verontrustende opvoedingssituaties.	14
4.3 Vorming ontwikkelen m.b.t. het omgaan met verontrustende situaties	15
4.4 Convergente samenwerking tussen de hulpprogramma's CJ en de parketten.	15

INLEIDING: TWEDE PRAKTIJKRAPPORTAGE M.B.T. MAATSCHAPPELIJKE NOODZAAK

Operationele doelstelling 7 van het Vlaams beleidsplan IJH 2008-2013 voorziet in drie acties die voortvloeien uit de nota maatschappelijke noodzaak die het Managementcomité goedkeurde op 12/02/07.

Het betreft volgende acties: (7.1) het ontwikkelen en introduceren van een gebruiksvriendelijke, via webapplicatie te hanteren signaallijst verontrustende opvoedingssituaties (2008); (7.2) de evaluatie van het gebruik van de signaallijst en het effect op de hulpverlening (2009); (7.3) het maken van netwerkafspraken m.b.t. maatschappelijke noodzaak en het formuleren van beleidsconclusies terzake door het Managementcomité (2008-2009). De betreffende acties refereren eveneens aan acties voorzien in het convenant 'gericht kiezen voor het samen opnemen van verantwoordelijkheid'.

Over de actie 7.1. werd in de eerste rapportage (dd 15/09/2008) kort en duidelijk gerapporteerd: sinds 1 juni 2008 is de signaallijst op het gelijknamige webadres vrij te gebruiken.

In opvolging van de eerste praktijkrapportage m.b.t. maatschappelijke noodzaak en in opvolging van acties 7.2 en 7.3 formuleerde het Managementcomité op 15 september 2008 volgende beleidsconclusies of gezamenlijk te ondernemen acties door het BOT, de Beleidsmedewerkers en de stafmedewerkers van IJH:

1. het maken van een interregionaal vergelijkende beschrijving van de acties op alle niveaus van de richtlijn maatschappelijke noodzaak;
2. het interregionaal rapporteren over de signaallijst;
3. het ontwerpen en aanbieden van een Vlaamse format van vorming en training m.b.t. het omgaan met verontrustende situaties, rekening houdend en afgestemd met sectorale initiatieven;
4. toezien op de afstemming tussen en duidelijkheid over het optreden van het Adviesbureau Jeugdhulp en de Vertrouwenscentra Kindermishandeling in functie van het maken van concrete samenwerkingsafspraken in de netwerken.

Voor het rapporteren m.b.t. actie 1 werd het sjabloon van de eerste rapportage aangepast.

Voor het realiseren van actie 2 werd een sjabloon ontworpen met volgende parameters: communicatie/bekendheid, gebruiksvriendelijkheid (techniciteit), bruikbaarheid, inhoudelijke evaluatie en randvoorwaarden voor implementatie.

De rapportage van de acties 1 en 2 hebben betrekking op de periode september 2008 – september 2009. Voor de derde actie wordt momenteel een Vlaamse vormingsformat voorbereid en uitgewerkt die in het voorjaar 2010 zal opgenomen worden in de werkmap IJH, hoofdstuk maatschappelijke noodzaak.

Wat de vierde actie betreft werd vanuit het BOT in 2009 overleg gepland met het Agentschap Jongerenwelzijn en Kind en Gezin. Deze actie werd ondertussen overgenomen door het actieplan dat m.b.t. de intersectorale toegangspoort op vraag van de minister werd opgemaakt en geïntegreerd in Perspectief!

Het praktijkrapport bevat naast de bovengenoemde acties nog een aantal aanvullende acties.

Het Managementcomité vroeg in januari 2009 aan het BOT om met betrekking tot de deontologie van de hulpverlener alle binnen IJH beschikbare toepassingen van het algemeen juridisch en ethisch-deontologisch kader samen te brengen. Deze bundeling kan de aanleiding vormen om een Vlaamse format voor vorming en toelichting over de deontologie in de regio's IJH (ten behoeve van hulpverleners) te ontwikkelen.

Deze bundeling is belangrijk omdat de vraag naar bijkomende informatie en vorming over het deontologisch kader van hulpverleners, betrokken in samenwerkingsverbanden met andere hulpverleners, in meerdere rapporten, bijvoorbeeld dat over de maatschappelijke noodzaak, gesteld wordt. Dit reflectiekader werd uitgewerkt en is opgenomen in de werkmap IJH hoofdstuk maatschappelijke noodzaak.

1. INVENTARISATIE REGIONALE ACTIES M.B.T. DE RICHTLIJN MAATSCHAPPELIJKE NOODZAAK EN M.B.T. DE SIGNAALLIJST VERONTRUSTENDE OPVOEDINGSSITUATIES

1.1 Sjabloon inventarisatie regionale acties richtlijn maatschappelijke noodzaak

Voor de inventarisatie van de regionale informatie werd deze matrix gebruikt. De ingevulde sjablonen zijn terug te vinden in de bijlagen bij dit rapport.

Acties regio ...	
Richtlijn	
1. Niveau hulpverleners en voorzieningen - Ontwikkelen en stimuleren van het gebruik van instrumenten om verontrusting te objectiveren vb. Signaallijst Verontrustende Opvoedingssituaties	
- Coaching, casusbespreking, teamwerking, handelingsplanning, ...	
2. Niveau netwerken - Transparante communicatie voeren over het beschikbare en inzetbare aanbod m.b.t. maatschappelijke noodzaak naar hulpverleners en signaaldetectoren.	
- Intersectorale dialoog voeren over het omgaan met verontrustende situaties om tot een gezamenlijke visie en strategie te komen.	
- Voorzieningen in de regio een overzicht bieden van bestaande samenwerkingsverbanden tussen voorzieningen en evt. tussen voorzieningen en justitie.	

<ul style="list-style-type: none">- Ondersteunen van de partners in de regio via deskundigheidsbevordering (informatie, vorming en opleiding).	
<ul style="list-style-type: none">- Evalueren of gemaakte afspraken uitvoerbaar zijn.	
<ul style="list-style-type: none">- Inzicht bieden in de feitelijke situatie en de knelpunten in de regio m.b.t. de overgang naar gerechtelijke hulp.	
<ul style="list-style-type: none">- De dialoog aangaan met justitiële partners (samenwerking tussen de hulpprogramma's crisis en de parketten).	

1.2 Ingevulde sjablonen acties richtlijn MN

Zie bijlage 01 tot 06.

1.3. Sjabloon inventarisatie regionale acties signaallijst

Parameters	Randvragen	Positief	Bedenkingen	Suggesties
Communicatie/ Bekendheid	<ul style="list-style-type: none">- Wanneer en hoe werd gecommuniceerd over de signaallijst?- Dringt het instrument door tot op de werkvloer?			
Gebruiksvriendelijkheid (techniciteit)	<ul style="list-style-type: none">- Hoe toegankelijk is de webapplicatie?- Kunnen hulpverleners hiermee overweg?			
Bruikbaarheid	<ul style="list-style-type: none">- Wordt het instrument gebruikt op de werkvloer?- Beantwoordt het aan een bestaande nood?			
Inhoudelijke evaluatie	<ul style="list-style-type: none">- Welke opmerkingen worden er geformuleerd m.b.t. de onderdelen van het instrument?			
Randvoorwaarden voor implementatie	<ul style="list-style-type: none">- Werd/wordt er vorming georganiseerd?			

1.4. Ingevulde sjablonen inventarisatie regionale acties signaallijst

Zie bijlagen 07 tot 12

2. INTERREGIONALE VERGELIJKING ONDERNOMEN ACTIES RICHTLIJN MAATSCHAPPELIJKE NOODZAAK

2.1 Algemene vaststellingen

- In de regio's vinden uiteenlopende processen plaats m.b.t. maatschappelijke noodzaak.
- De meeste regio's bevinden zich m.b.t. dit thema nog in een opstartfase.
- De regio's zoeken elkaar als partners in het ontwikkelen van acties.
- Bepaalde regio's spelen een voortrekkersrol in het uitwerken van concrete producten. Zo werd in de regio Oost-Vlaanderen de basis gelegd voor het uitwerken van **een Vlaams reflectiekader voor het verlenen van hulp aan minderjarigen en gezinnen in verontrustende situaties**. In de regio Antwerpen werd **een vormingsformat** ontwikkeld die richtinggevend kan zijn bij de uitwerking van een Vlaams vormingspakket eind 2009. Daarnaast werden in de regio Antwerpen ook **vuistregels uitgewerkt voor het voeren van confronterende gesprekken**.
- In de regio's Oost- Vlaanderen, West-Vlaanderen en Antwerpen werd expliciet aandacht besteed aan het cliëntperspectief m.b.t. de thematiek van maatschappelijke noodzaak. Dit leverde verrijkende inzichten voor het uitwerken van het werkboek IJH hoofdstuk maatschappelijke noodzaak.
- Niet alle regio's werken op alle niveaus acties uit. Die aarzelingen hebben ondermeer te maken met de ontwikkelingen op Vlaams niveau, namelijk de operationalisering van de intersectorale toegangspoort en het Adviesbureau Jeugdhulp. Daarnaast speelt ook het gegeven dat er zowel op sectoraal als op intersectoraal niveau nood is aan de ontwikkeling van een gemeenschappelijke taal m.b.t. maatschappelijke noodzaak.
- De verschillende visies op maatschappelijke noodzaak zorgen voor heel wat spanning tussen de actoren en dit meer bepaald in crisissituaties.

2.2 Nood aan explicitering van sectorale rollen, procedures en afspraken

In alle regio's, met uitzondering van de regio's West-Vlaanderen en Vlaams-Brabant, is gewerkt aan een inventarisatie van sectorale rollen, procedures en afspraken m.b.t. maatschappelijke noodzaak. Met deze acties is, met uitzondering van één regio (regio IJH Oost-Vlaanderen) niets gebeurd. Onderstaande factoren liggen hieraan ten grondslag.

- Tijdsgebrek.
- Ontwikkelingen in het kader van de intersectorale toegangspoort.
- Het aanvoelen van het sterk complexe en onoverzichtelijk karakter van het thema maatschappelijke noodzaak en de daaraan gekoppelde verwachting van een duidelijke opdrachtoomschrijving voor de netwerken IJH.
- De vaststelling dat het uiterst moeilijk is om tot afspraken te komen op netwerkniveau. De regionale communicatie omtrent maatschappelijke noodzaak en de intersectorale verkenning leidde tot nog toe niet tot structurele afspraken. Een uittekening op Vlaams niveau dringt zich op.
- De vaststelling dat de inventarisatie weinig stof oplevert om een intersectorale vergelijking en/of samenwerking op netwerkniveau mogelijk te maken. Al snel komt men tot een Babylonische spraakverwarring door de verschillende referentiekaders van waaruit vanuit de verschillende sectoren gekeken wordt naar maatschappelijke noodzaak.
- De grens van sectorale regelgeving / afspraken/ protocollen: het omgaan met verontrustende situaties blijft mensenwerk en wordt beïnvloed door:
 - o **de visie en cultuur binnen de voorziening/dienst;**
 - o **de achtergrond van de hulpverlener;**
 - o **de wachtlijstproblematiek die in de praktijk soms samenwerking verhindert.**

Complementair met de regionale acties werd ook vanuit het BOT een initiatief ondernomen om bestaande sectorale richtlijnen en instrumenten m.b.t. het omgaan met verontrustende situaties in

kaart te brengen. De sectorale aanspreekpunten IJH werden aangeschreven om materiaal aan te leveren. Ook deze actie leverde onvoldoende input voor het opmaken van een Vlaams overzicht én voor het genereren van een basis voor het maken van afspraken op regionaal niveau.

Deze vaststellingen/knelpunten zijn niet nieuw. In 2006 werd op vraag van minister Vervotte door het departement WVG een synthese- en adviesnota "Zorgaanbod intrafamiliaal geweld" opgemaakt.

In deze nota werden de taken/rollen van de verschillende actoren en hun reglementair kader in kaart gebracht. Daarnaast werden ook beleidsadviezen geformuleerd over de dwarsverbindingen tussen de diverse welzijns- en gezondheidsvoorzieningen en over de samenwerking tussen hulpverlening en politie/justitie. De verkregen inzichten uit deze nota leidden vooralsnog niet tot afspraken over hulpverleningstrajecten voor IFG. Dat maakt dat het niet altijd duidelijk is welk traject een cliënt moet afleggen in de context van IFG.

Een leerpunt uit deze exemplarische nota voor maatschappelijke noodzaak is het advies om lokale samenwerkingsprotocollen te laten uitwerken die het mogelijk maken om modules te combineren in een hulpverleningstraject. De basis wordt dus gelegd bij profilering en positionering op lokaal (lees netwerk-) niveau.

In de regio Oost-Vlaanderen wil de werkgroep maatschappelijke noodzaak nagaan waar de mogelijkheden en de grenzen liggen van cliëntparticipatie in verontrustende situaties. Om die denkoefening te maken is de vroeger gemaakte regionale inventaris als vertrekbasis gebruikt. Daarnaast wil de regio Oost-Vlaanderen op basis van bestaande oefeningen uit sommige netwerken een werkbaar kader maken voor alle netwerken RTJ en CJ zodat zij in staat zijn afspraken vast te leggen over de verwijzing naar en de samenwerking met het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling en het Comité Bijzondere Jeugdzorg.

Bedoeling is om deze resultaten op termijn ook op te tillen naar een "Vlaams niveau" en intersectoraal bespreekbaar te maken.

2.3 Maatschappelijke noodzaak is meer dan verontrustende opvoedingssituaties

Door de opdracht die integrale jeugdhulp kreeg om de signaallijst verontrustende opvoedingssituaties (VOS) te implementeren ontstond in heel wat regio's het onbedoelde effect dat alles wat verband houdt m.b.t. maatschappelijke noodzaak vaak verengd werd tot de thema's van de signaallijst.

Deze benadering strookt niet met de definitie van maatschappelijke noodzaak in de nota en in het werkboek IJH maatschappelijke noodzaak.

Het betreft niet louter een visie/definitieprobleem. Ook in andere contexten waarin sprake is van verontrusting is het belangrijk een gezonde portie intuïtie, bewegelijkheid en attitude te integreren met kennis die door onderzoek aangedragen en ondersteund wordt.

Wat de problematiek van verontrustende situaties betreft, blijkt de nood van hulpverleners zich niet zo zeer te focussen op ondersteuning bij het inschatten van situaties, dan wel op het voeren van confronterende gesprekken met minderjarigen/ouders.

2.4 De hulpprogramma's crisisjeugdhulp en de parketten

2.4.1 Conclusies interregionale vergelijking

De praktijk in de regio's op het vlak van samenwerking met de parketten is erg verschillend.

- In een aantal regio's worden casussen in crisis aangemeld door de Sociale Dienst Jeugdrechtbank waarbij de aangeboden crishulp geen uitvoering van een gerechtelijke maatregel is.
- In West-Vlaanderen is er de *voorgeschiedenis* van een aantal meldpunten bij de politie, wat niet het geval is in de andere regio's.

- In de meeste regio's IJH zijn er (geformaliseerde) *afspraken* tussen het meldpunt en parket enerzijds en tussen het meldpunt en de sociale dienst jeugdrechtbank anderzijds. In de andere regio's is dit niet het geval.

In alle regio's ervaart men problemen in het omgaan met het spanningsveld ouderlijk gezag versus - handelingsbekwaamheid minderjarige.

De invulling van samenwerking hulpprogramma - parket wordt sterk bepaald door de individuele parketten.

De regio's IJH uiten de wens om het thema op te tillen naar het Vlaamse niveau.

Vragen die in dit kader opduiken:

- hoe uitgebreid of hoe minimaal moeten de afspraken zijn met de parketten?
- hoe kan je interregionaal gaan stroomlijnen, gezien de grote regionale verschillen?
- wat willen we inbrengen vanuit de netwerken in de onderhandelingen met het parket?
- tussen wie wordt een samenwerkingsprotocol afgesloten?

2.4.2 Naar een convergente samenwerking over de regio's heen

In elk draaiboek crisisjeugdhulp staat een passage m.b.t. de samenwerking tussen het hulpprogramma crisis en de parketten. Die passage is gemeenschappelijk/uniform voor elke regio. Volgende **uitgangspunten** werden geformuleerd m.b.t. de **samenwerking** tussen het hulpprogramma crisis en de parketten.

We positioneren het crisisnetwerk in de buitengerechtelijke *context en dat heeft enkele concrete afspraken tot gevolg.*

Bij de werking van het hulpprogramma zijn twee *fasen* te onderscheiden: de aanmeldingsfase of de fase waarin iets net gebeurd is (fase 1) en de interventiefase (fase 2).

Fase 1

- *Het uitgangspunt is dat de minderjarige die in staat is tot een redelijke beoordeling van zijn belangen, akkoord gaat met de crisishulp*
- *zonder akkoord van de minderjarige kan het hulpprogramma niet geactiveerd worden;*
- *Als de ouders op de hoogte zijn van de aanmelding van hun kind maar niet akkoord gaan met crisisopvang kan het hulpprogramma toch opgestart worden als de minderjarige, die in staat is tot een redelijke beoordeling van zijn belangen, instemt.*

Fase 2

- *Bij aanmelding van een minderjarige wordt steeds contact opgenomen met de ouders; zij worden ingelicht over het feit dat hun kind in veiligheid is;*
- *De minderjarige wordt geïnformeerd over het belang en de betekenis van deze informatieplicht; als de minderjarige niet wil dat zijn ouders geïnformeerd worden over de locatie van de opvang dient dit te worden gerespecteerd;*
- *De ouders worden door degene die de interventie doet, uitgenodigd voor een gesprek - er wordt nagegaan of er sprake is van vrijwillig aanvaarde hulp – indien de ouders niet akkoord gaan met de hulp en de integriteit van de minderjarige komt in het gedrang dan kan degene die de interventie doet, contact opnemen met politie/parket.*

Om de '*procedure onrustwekkende verdwijning*' niet ten onrechte te activeren, is er nood aan duidelijke afspraken i.v.m. de opvang van minderjarigen in het hulpprogramma.

Als een minderjarige als vermist wordt opgegeven bij de politie kan de politie aan het crisismeldpunt vragen of de betreffende minderjarige in het hulpprogramma is opgenomen.

Het meldpunt geeft slechts minimale informatie prijs over de minderjarige: naam en locatie van de hulpverlening.

Er wordt conform de *regelgeving* gewerkt met aandacht voor:

- beroepsgeheim versus meldingsplicht;
- ouderlijk gezag versus recht op hulp en recht op privacy van de minderjarige;
- verschillend statuut van hulpverlener en politie m.b.t. het beroepsgeheim;
- vrijwilligheid versus geen akkoord en/of maatschappelijke noodzaak.

Bij verontrusting is 'veiligheid' het cruciale aandachtspunt: kunnen we veiligheid installeren of niet?

Wanneer de veiligheid van een minderjarige niet is gewaarborgd (verontrustende situatie/maatschappelijke noodzaak) en/of er is geen medewerking van minderjarige en/of zijn ouders dan wordt de *samenwerking met het parket* als noodzakelijk gezien.

M.b.t. het afsluiten van *protocollen* zijn twee sporen mogelijk: 1 protocol met alle partners of bilaterale protocollen (cfr. regio Antwerpen).

Afspraken tussen hulpverlening en politie/parket hebben steeds als doel om de mogelijkheden van de vrijwillige hulpverlening maximaal te benutten.

Om de samenwerking met de parketten op te tillen naar het Vlaamse niveau is overleg met de kabinetten welzijn en justitie aangewezen. Dit is tot nog toe niet gebeurd.

3. INTERREGIONALE VERGELIJKING ONDERNOMEN ACTIES EN EVALUATIE SIGNAALLIJST

3.1 Situering signaallijst verontrustende opvoedingssituaties

De Signaallijst Verontrustende Opvoedingssituaties levert een bescheiden en concrete bijdrage tot een zo goed mogelijke omgang met verontrustende opvoedingssituaties in de dagdagelijkse hulpverleningspraktijk.

Verontrustende opvoedingssituaties verwijzen naar opvoedingssituaties waarin signalen voorkomen die wijzen op ernstige problemen in de ouder-kind interactie, verwaarlozing binnen een gezinscontext en fysieke of psychische mishandeling. *Mishandeling en verwaarlozing door andere personen dan de ouders en de opvoedingsverantwoordelijken van het kind en seksueel misbruik zijn niet vervat* omdat in die gevallen andere risicosignalen en risicoprocessen aan het werk zijn.

Niet alle verontrustende situaties zijn gevat door de signaallijst. Er blijkt echter een tendens te bestaan om alles wat verband houdt m.b.t. maatschappelijke noodzaak te verenigen tot de thematiek van de signaallijst (zie ook 2.3).

3.2 Ondernomen acties

- De signaallijst werd *aangekondigd* in de nieuwsbrief integrale jeugdhulp.
- In alle regio's zijn acties ondernomen om de signaallijst *bekend te maken*. Dit gebeurde onder de vorm van een *studiedag / een communicatiemoment/ infosessies*. In de regio Antwerpen werden aan het communicatiemoment ook drie workshops gekoppeld: (a) confronterende gespreksvoering bij (vermoedens van) verontrusting; (b) verwachtingen van het Comité Bijzondere Jeugdzorg ten aanzien van aanmelders en (c) verwachtingen van cliënten ten aanzien van hulpverleners in het omgaan met verontrustende situaties. Ook in de regio IJH Oost-Vlaanderen werd de signaallijst ruimer gekaderd. Tijdens de studiedag "maatschappelijke noodzaak" kwamen volgende elementen aan bod: deontologie en gegevensuitwisseling in de context van verontrustende situaties, de signaallijst en het cliëntperspectief m.b.t. het omgaan met verontrusting.
- Na de communicatiedagen werd de signaallijst in bepaalde regio's ook *toegelicht* op fora zoals het LOP, PPO's, ROK's (Regionale Overlegplatforms Kindermishandeling), op praktijkoverleg, op bepaalde netwerkstuurgroepen en netwerkteams. In de regio's Vlaams-Brabant en Limburg spraken de netwerken af om met de signaallijst aan de slag te gaan. In deze context werd in Vlaams-Brabant de onmiddellijke nood aan vorming geformuleerd m.b.t. confronterende gespreksvoering voor deelnemers aan het praktijkoverleg. Het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling nam dit op. De vorming werd met eigen regionale middelen gefinancierd, in afwachting van een Vlaamse vormingsformat.
- Naast bekendmaking werden ook acties ondernomen om de signaallijst te *evalueren*. Dit gebeurde via een feedbackformulier bij de studiedag. Daarnaast werd door een aantal regio's (Brussel, West-Vlaanderen en Antwerpen en Vlaams-Brabant) ook een aanvullende (schriftelijke) bevraging georganiseerd bij hulpverleners. In de regio's Oost- en West-Vlaanderen werd de signaallijst voorgelegd aan de reflectiegroepen minderjarigen en ouders.

3.3 Evaluatie Signaallijst

Vooraleer een overzicht te geven van de feedback op de vragenlijst, formuleren we inleidend een aantal aandachtspunten.

- De evaluatie vanuit hulpverleningsperspectief is op dit moment slechts mogelijk op basis van heel weinig feedbackgegevens. Het versturen van een vragenlijst naar de deelnemers aan de communicatiedagen leverde zeer weinig en niet voldoende representatief materiaal op.
- De evaluatie vanuit cliëntperspectief geeft een bijzonder kritisch licht op de inhoud en het gebruik van de signaallijst (zie 3.3.1). Er wordt ook betreurd dat ouders niet betrokken zijn geweest bij de opmaak van het instrument. Vanuit de regio Oost-Vlaanderen vraagt de reflectiegroep ouders om rechtstreeks in dialoog te gaan over hun bedenkingen bij de signaallijst. Dit werd bekrachtigd door de regionale stuurgroep.

3.3.1 Inhoudelijke reacties op de signaallijst

De signaallijst verontrustende opvoedingssituaties

- helpt de hulpverlener zijn verantwoordelijkheid op te nemen;
- biedt een goed reflectiekader / een goede spiegel eens je ermee aan de slag gaat;
- geeft inspiratie om in gesprek te gaan met de cliënt;
- geeft een taal aan verontrusting;
- is vooral handig voor hulpverleners die nog niet zoveel ervaring hebben in het omgaan met verontrustende situaties;
- is een handig overleginstrument op teamniveau;
- kan gebruikt worden ter voorbereiding van cliënt- of hulpverlenersoverleg;
- kan een belangrijk instrument zijn om de druk naar andere partners (bvb. bij doorverwijzing) op te voeren / nodigt uit tot het maken van afspraken met andere diensten voor verdere exploratie van het probleem en/of begeleiding;
- is waardevol, indien de bekendmaking ervan gekoppeld wordt aan vorming en indien dit gekaderd wordt in een ruimere context van maatschappelijke noodzaak.

Dit zijn elementen die een aanmoedigingsbeleid ondersteunen. Daarnaast zijn er ook kritische bedenkingen die nopen tot een aanpassing/bijsturing van het instrument.

De signaallijst verontrustende opvoedingssituaties

- is gekend maar wordt weinig tot niet gebruikt (hulpverleners grijpen gemakkelijk terug naar gekende instrumenten en/of strategieën);
- is een uitgebreid, onoverzichtelijk en omslachtig instrument dat hierdoor ook als tijdrovend wordt beschouwd;
- zou in een format moeten aangeboden worden waarbij voor de verschillende gezinsleden dezelfde signaallijst kan ingevuld worden;
- roept vragen op rond de interpretatie van bepaalde signalen (bv. ouder op jonge leeftijd – moet het dan problematisch zijn of niet?);
- heeft een stigmatiserend effect op cliënten door het te weinig benoemen/bevragen van positieve aspecten of draagkrachtfactoren binnen het gezin / te weinig aandacht voor protectieve factoren verhoogt ook het risico op te snel en te ingrijpend interveniëren.
- is geen interactief instrument dat uitnodigt tot dialoog met de cliënt omwille van het moeilijke taalgebruik;
- zou moeten herwerkt worden tot een instrument dat de dialoog met de cliënt bevordert en dat in dialoog met de cliënt kan gebruikt worden (koppel er kwaliteitseisen aan van cliëntbetrokkenheid);
- geeft een erg zwart/wit beeld van een gezinssituatie/ werkt problematiserend, veroordelend;
- straalt, ondanks de inleidende tekst, een toon van wantrouwen uit: de signalen worden bevestigend en beoordelend geformuleerd en er wordt gewerkt met rode en groene lichten;

3.3.2 Technische aanbevelingen m.b.t. de signaallijst

- voorzie in een afdrubbare versie / de online vragenlijst maakt het iets minder toegankelijk voor onmiddellijk gebruik en vormt voor sommigen die minder vertrouwd zijn met informatica een drempel;
- gebruik fellere kleuren;
- kijk of er een betere link kan gemaakt worden naar de algemene website van integrale jeugdhulp;
- verander de plaats op de website in functie van grotere zichtbaarheid.

4. BESLISSINGEN VAN HET MANAGEMENTCOMITÉ.

Onderstaande beleidsbeslissingen dienen te worden gelezen in hun onderlinge samenhang en niet als op zich staande acties. Visieverduidelijking en explicitering m.b.t. maatschappelijke noodzaak vormen de basis waarop alle verdere acties worden geënt. Uit de huidige stand van zaken blijkt overigens de noodzaak om zowel aan terminologische verduidelijking te doen als om de beschikbare informatie over "maatschappelijke noodzaak" op een geïntegreerde wijze aan te bieden.

4.1 Explicitering van sectorale rollen, procedures en afspraken

Op het niveau van de netwerken blijken de initiatieven tot het maken van afspraken tussen de belangrijkste partners inzake maatschappelijke noodzaak (Comités BJB en Vertrouwenscentra Kindermishandeling en alle andere hulpaanbieders) - zoals op het getouw gezet in Oost-Vlaanderen - moeilijk tot zeer moeilijk te verlopen wegens gebrek aan een Vlaamse kadering van de sectorale opdrachten inzake maatschappelijke noodzaak. Het lijkt daarom aangewezen om de ontwikkelingen naar een intersectorale toegangspoort IJH (cf. Adviesbureau Jeugdhulp en opdracht/mandaat Vertrouwenscentra Kindermishandeling) verder af te wachten vooraleer met deze actie verder te gaan. Zolang de verduidelijking er op Vlaams niveau niet komt, verwacht het Managementcomité geen nieuwe initiatieven meer van de netwerken. Bestaande initiatieven kunnen uiteraard verder gezet worden.

Het is daarnaast essentieel om de sectorale expertise en inzetbaarheid van de typemodules maatschappelijke noodzaak op Vlaams niveau te inventariseren, te vergelijken en op elkaar af te stemmen. Het Managementcomité vraagt aan het BOT om deze Vlaamse actielijn verder te zetten.

4.2 De signaallijst verontrustende opvoedingssituaties.

Uit de evaluatie van de Signaallijst Verontrustende Opvoedingssituaties kan worden opgemaakt dat ze te weinig gekend is, onvolledig is en dat het gebruik ervan dient ingebed te zijn in de hele praktijk van omgaan met verontrusting. Vandaar dat volgende beslissingen worden genomen i.v.m. de verdere implementatie van de signaallijst verontrustende opvoedingssituaties.

a. De signaallijst dient te worden herwerkt/aangepast op basis van de gemaakte inhoudelijke en technische aanbevelingen. Belangrijk bij de inhoudelijke aanbevelingen is het integreren van het perspectief van de cliënt. De herwerking / aanpassing van de signaallijst dient bij voorkeur te gebeuren in overleg met de partner die de signaallijst heeft gemaakt, m.a.w. met wetenschappelijke ondersteuning en met respect voor de vooropgestelde finaliteit van het instrument.

b. Aan alle Agentschappen en aan de betrokken CLB-administratie wordt gevraagd om dit instrument te integreren in de werking van hun diensten en van de voorzieningen die door hen gesubsidieerd worden. Hiertoe dient ook overleg te worden gepleegd met de netten en (alle) koepels. Dit overleg wordt opgestart in het najaar in functie van de bekendmaking en implementatie van de Werkmap IJH.

c. Via de Werkmap IJH wordt het thema Maatschappelijke Noodzaak verder verduidelijkt en geëxpliciteerd. Er dient tevens te worden gestreefd naar het geïntegreerd aanbieden van de visie, de instrumenten en de vorming via de Werkmap IJH en de site van IJH. Op deze manier kan de bekendmaking van de signaallijst, maar ook van de visie op verontrusting verder gezet worden. Er blijkt immers sprake van een gebrek aan doorstroming tot op het niveau van het werkveld. Dit dient overigens te worden gekoppeld aan vorming.

4.3 Vorming ontwikkelen m.b.t. het omgaan met verontrustende situaties

Het ontwikkelen van een Vlaamse format voor vorming en training van hulpverleners wordt voltooid in het najaar van 2009 en vanaf 2010 aan de hulpverleners via de netwerken IJH aangeboden. Het betreft een aanbod waar voorzieningen vrij kunnen op intekenen. Het concept van deze vorming en de modaliteiten van de concretisering ervan zullen worden gepresenteerd in de Werkmap IJH en ter advisering voorgelegd aan de administraties en de koepels.

4.4 Convergente samenwerking tussen de hulpprogramma's CJ en de parketten.

Wanneer hulpverleners (organisaties) zich in het kader van crisishulpverlening in de hulpprogramma's CJ geconfronteerd weten met zware verontrusting en hulp maatschappelijk noodzakelijk achten, vinden ze niet altijd de weg naar het parket. Hulpaanbieders in overleg met het Comité BJB vragen daarom naar meer sluitende afspraken met de justitiële partners. Hier dringt zich de keuze op tussen bilaterale nota's per hulpprogramma of een Vlaams protocol met alle partners. Een dergelijk Vlaams protocol geniet de voorkeur maar is niet evident. Een inventarisering van de mogelijke vragen die in dit verband aan het federaal ministerie van justitie kunnen gesteld worden is hiertoe een voorwaarde. Aan het BOT wordt gevraagd om deze mogelijkheid verder te onderzoeken via overleg met het kabinet.

Ondertussen lijkt het aangewezen om in het draaiboek van de hulpprogramma's (bijlage bij het hoofdstuk Maatschappelijke noodzaak in de Werkmap IJH) gelijklopende procedures voor het handelen in geval van verontrusting voor alle netwerken af te spreken.

Het Managementcomité vraagt aan de voorzitter om deze beslissingen samen met het rapport zelf te communiceren naar de voorzitters van de Regionale Stuurgroepen IJH. Aan de regio's en het BOT wordt gevraagd om in september 2010 opnieuw te rapporteren aan het MC over de implementatie van deze opdrachten van de netwerken RTJ en CJ